

गोतमो राहूगणः। अग्निः। गायत्री

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये। आरे अस्मे च शृण्वते ॥ १.०७४.०१

अध्वरम्- सर्वभूतहितं कर्म। ध्वररहितम्। उपप्रयन्तः- प्रकर्षेण गच्छन्तः। आरे- दूरात्। च- अपि। अस्मे- अस्माकम् हवनम्। शृण्वते। अग्नये। मन्त्रम्। वोचेम ॥१॥

यः स्त्रीहितीषु पूर्व्यः सजग्मानासु कृष्टिषु। अरक्षद्दाशुषे गयम् ॥ १.०७४.०२

यः। पूर्व्यः- पुरातनः। स्त्रीहितीषु- स्नेहयुक्तासु। कृष्टिषु- प्रजासु। सजग्मानासु- सङ्गतासु। ताभिः। दाशुषे- दायकाय। गयम्- दानयोग्यं धनम्। अरक्षत्- अपालयत् ॥२॥

उत ब्रुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहाजनि। धनंजयो रणेरणे ॥ १.०७४.०३

रणेरणे- सर्वेषु आत्मावरणसञ्जातयुद्धेषु। धनञ्जयः- संपज्जेता। वृत्रहा- आवरणशक्तिनाशकः। अग्निः। उत अजनि- ऊर्ध्वं गच्छन्तु दूतः। इति। जन्तवः- जनाः। ब्रुवन्तु- वदन्तु ॥३॥

यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये। दस्मत्कृणोष्यध्वरम् ॥ १.०७४.०४

यस्य। क्षये- गृहे। दूतः- आचार्यः। असि- भवसि। वीतये- रसानुभवाय। हव्यानि- कर्मपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यानि। वेषि- देवान् प्रति गमयसि। तस्य। अध्वरम्- सर्वभूतहितं कर्म। दस्मत्- सम्यक् दर्शनीयम्। कृणोषि- करोषि ॥४॥

तमित्सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो। जना आहुः सुबर्हिषम् ॥ १.०७४.०५

अङ्गिरः- अङ्गनशील अग्ने । सहसः- सहनशीलस्य । यहो- सूनो । तम्- तादृशम् । त्वाम् ।
इत्- एव । जनाः । सुहव्यम्- शोभनहविष्कम् । सुदेवम्- शोभनदैवतम् । सुबर्हिषम्-
शोभनभूमिकम् । बर्हिर्दर्भासनं चित्ताकाशो वा । बर्हिःशब्दोऽन्तरिक्षनामसु पठितः । आहुः-
अब्रुवन् ॥५॥

आ च वहसि ताँ इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्चन्द्र वीतये ॥ १.०७४.०६

सुश्चन्द्र- शोभनाह्लादक । प्रशस्तये- यशसे । वीतये- भोगाय । हव्या- ध्यानपुरोडाशादिहव्यानि ।
तान् देवान्- ता द्योतनशक्तीः प्रति । इह- अत्र । उप- समीपे । आ वहसि- आवहसि ॥६॥

न योरुपब्दिरश्वः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यम् ॥ १.०७४.०७

यत्- यदा । अग्ने । दूत्यम्- देवदौत्यम् । यासि- गच्छसि । तदा । कच्चन- कदाचन । योः- तव
गच्छतः । उपब्दिः- शब्दः । रथस्य- वाहनस्य । अश्वः- अश्वशब्दः । न- इव । शृण्वे-
श्रूयते ॥७॥

त्वोतौ वाज्यह्योऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वौ अग्ने अस्थात् ॥ १.०७४.०८

अग्ने । पूर्वस्मादपरः- स्वपूर्वेभ्यो निकृष्टो विनीतः पूर्वजानुव्रतः । दाश्वान्- दाता । त्वोतः- भवता
पालितः । वाजी- धनवान् । अह्यः- उदारः । प्र- प्रकर्षेण । अस्थात्- तिष्ठति ॥८॥

उत द्युमत्सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ॥ १.०७४.०९

उत- अपि च । दाशुषे- दायकार्थम् । देव- द्योतक । देवेभ्यः- द्योतनशक्तिभ्यः संप्रदानार्थे । द्युमत्-
ज्योतिष्मत् । सुवीर्यं- शोभनवीर्यम् । बृहत्- महद्धनम् । विवासयसि- गमयसि । अथवा । देवेभ्यः-

द्योतनशक्तिभ्यः अपादानार्थे । दाशुषे- दायकाय । धनं विवासयसि । वा गतिगन्धनयोः । मनुष्येभ्यो
देवार्थं हव्यप्रापकत्वं देवेभ्यो मनुष्यार्थमनुग्रहप्रापकत्वमग्निकार्यम् ॥९॥

Dr. Rangraji